Пише: Горан Ђорђевић
уторак, 19 јануар 2010 13:17

Након вишегодишњег натезања и несувислих претњи уследила је српка противтужба против Хрватске због геноцида над Србима у Хрватској, у спору који је Хрватска покренула против Србије. Тужбом је Хрватска тражила да МСП утврди да је Србија током деведесетих спроводила геноцид на територији Хрватске и то како против Хрвата, тако и против Срба (како се наводи у тужби коју је сачинио амерички адвокат).

Оно што је још гласније од саме противтужбе и навода у противтужби јесу гласови извињења, одрицања и најаве да би иста како је поднета могла бити повучена, јер је реч о тзв. техничкој противтужби, како истичу наши представници.

У таквим условима умесно је запитати се због чега је тужба уопште поднета. Шта је сврха противтужбе? Да ли је тужба поднета како би се само указало на геноцид, или доказао геноцид над Србима у Хрватској, или је противтужба можда поднета како би се омогућило Хрватској да што лакше одустане од своје тужбе. Одговор на прва два питања био би негативан, док се одговор на последње питање чини вероватнијим.

Србија са правом заслужује епитет сталне странке у споровима пред МСП. У последњих 20 година Србија је била странка у више спорова који су се водили пред МСП-ом, док је у поступку саветодавног мишљења заинтересована страна која активно учествује у поступку прибављања мишљења. Влада СРЈ је још 18. фебруара 1994. године поднела захтев МСП-у за покретање поступка против 16 држава чланица због Одлуке Савета НАТО донесене у форми ултиматума да изврши ваздушне ударе против војних постројења на подручју Сарајева. (Реч је о ултиматуму којим је НАТО поставио босанским Србима да повуку све тешко наоружање на 20 километара од Сарајева. Ултиматум је уследио након масакра на пијаци Маркале у Сарајеву.) Правни основ захтева СРЈ био је утврђивање да су државе чланице НАТО повредиле одредбу члана 2 став 4 и члана 53 став 1 Повеље УН, претећи да ће употребити силу без овлашћења Савета безбедности и у форми ултиматума, као и захтев да се обавежу тужене државе да се уздрже од акта претње или употребе силе. Такође, на основу члана 41 (1) Статута МСП, поднет је захтев за издавање привремених мера – забране употребе силе и извођења ваздушних удара, као и уздржавање држава чланица НАТО од претње или употребе силе или било кога другог акта противног одредбама члана 2 (4) и члана 53 (1) Повеље УН. Наведени спор није ни започет јер тужене државе нису дале сагласност на надлежност МСП. Током 1999. године поднете су тужбе против земаља чланица НАТО због агресије на Србију, са оптужбом за геноцид и са захтевом за издавање привремених мера. Спор је окончан одбијањем захтева СРЈ. Након 2000. године

уследило је вишегодишње парничење са Босном и Херцеговином по тужби за геноцид, подношење противтужбе Србије због геноцида над српским народом у Босни, па повлачење противтужбе, потом тужба Хрватске против Србије, па саветодавно мишљење у коме учествује врло активно и Хрватска (наравно на супротној страни), па противтужба Србије против Хрватске. Не треба пренебрегнути са ума и чињеницу да је Влада Србије (под председништвом Војислава Коштунице) најављивала подношење тужбе против појединих земаља које су признале независност Косова, чак је својевремено формирана и Комисија за припрему тужби. Данас се може рећи да је подношење тужбе против земаља које су признале независност Косова, иако најделотворније правно средство, у политичком смислу закаснело.

Овако олако приступање није било без одјека и у МСП-у. Зато ваља подсетити да је у спору Југославија–Белгија, имајући у виду да је СРЈ тек 26. априла 1999. године депоновала код генералног секретара УН изјаву и признање обавезне надлежности МСП (дакле непосредно пре подношења тужбе), од тужене државе, али и од једног броја судија то окарактерисано као „*поступање противно коректног вршења правде*“*,* те да чињеница да је акт о прихватању обавезне надлежности МСП поднет само неколико дана пре подношења захтева за покретање поступка није акт „
извршен у доброј вери и да је супротан самом концепту прихватања обавезне надлежности суда о опционој клаузули из Статута
“, те да „
случај није покренут
bona
fide
“.

Све наведено указује на то да карактер сталног парничара тешко да доприноси угледу једне земље. Противтужба која се подноси, са намером да се иста што пре повуче, у том смислу представља врхунац непромишљености. Зато је са друге стране дочекана са видним олакшањем.

Међутим, ваља указати на посебно важну чињеницу.

Према наводима министра иностраних послова, прилог противтужби представљаће и геноцид над Србима у току Другог светског рата на територији НДХ. Није непознато да се у судским поступцима пред МСП-ом, у прилог тужбеним наводима, приступа указивању на историјске чињенице. И Хашки трибунал радо користи тзв. историјски контекст злочина који су предмет оптужбе. То је присутно у првој пресуди Хашког

трибунала у предмету Душан Тадић у предметима Момчило Крајишник, Станислав Галић, Зејнил Делалић. Треба указати на то да је Хашки трибунал ангажовао и стручњаке који би се бавили историјским контекстом рата у бившој СФРЈ. Одри Бадинг је у том циљу сачинила студију „Српски интелектуалци и национално питање“ (у коме централно место заузима „Начертаније“ Илије Гарашанина), док је један од омиљених вештака Хашког трибунала Џејмс Гау, експерт за сва питања на Балкану од 1389. године.

Међутим, позабавимо се вредносним аспектом те несрећне противтужбе.

Неспорно је да велика страдања на исти начин као и велике победе једног народа постају саставни део националног идентитета и вредност сама по себи. Примера је много: Аламо 1836, Геноцид над Јерменима 1915-1917, Хирошима и Нагасаки 1945, Варшавски устанак.

Роберт Купер иде корак даље и указује на то да такви догађаји представљају „дефинишуће тренутке“. Истиче да у таквим тренуцима нација можда живи свој национални мит, или чак ствара нови. Из тог новог идентитета проистиче национални интерес. И српски народ има своје дефинишуће тренутке као што су Косовски бој 1389, Први српски устанак, албанска голгота, Краљево и Крагујевац 1941, Мачва 1915, новосадска рација, Јасеновац, Косово 1999. Из таквих догађаја и историјских искустава озбиљни народи извлаче важне закључке, а сећања на догађај представљају не само основе за утемељење националног достојанства, већ и смернице за дефинисање и остваривање геополитичких циљева. Такви догађаји су најбоља прилика да се смрт и страдање ставе у функцију живота. Реч је о догађајима и искуствима који неће бити сећање зарад сећања, већ сећање од кога се живи. А то је једино оно сећање које историјско искуство и претрпљена бол претвара у колективну и појединачну свест и савест. То је најбољи знак да велика страдања и велике победе не само да неће бити заборављени, већ ће бити заувек живи источници нове државне идеје, путокази будуће среће, или гаранти продужене несреће. Такво сећање и прихватање „дефинишућих тренутака“ нацији ће омогућити да избегне све амбисе.

То нам даје прилику да поставимо питање ко даје право техничарима противтужиоцима да се поигравају са стотинама хиљада жртава, са том непрегледном патњом и страдањем које као да још увек није завршено. Зашто се Јасеновац, Пребиловци, дечји логор у Јастребарском или Глинска црква своде на „беспућа повијесне збиље“? Да ли је икада пало на памет Јеврејима да тргују холокаустом и да Јад Вашем претворе у место вештачења, или Русима да милионе побијених претворе у парничну статистику, у баналном покушају доказивања неспорног. Зашто се такви аргументи багателишу

поистовећујући се са смешним тврдњама из хрватске тужбе. Да ли је намера да се оствари циљ „Равноправни по тужби, равноправни у геноциду“? Уз све то, колики су домети те противтужбе и да ли се уопште може очекивати позитиван исход, уколико исход у виду пресуде уопште неко очекује.

На крају, херојима противтужбе треба изнова указати на потребу наставка поступка по тужби, као и на вапијућу могућност да се поднесе тужба против Хрватске због нарушавања територијалног интегритета Србије и признања Косова.

О томе колике су шансе за успех противтужбе, неком другом приликом!